

Konvergenca k višjim standardom na področju zaposlovanja in socialno-ekonomskih dejavnikov

Uvod

Eurofound je glede na čedalje večjo zaskrbljenost zaradi razlik v socialnem napredku med posameznimi državami članicami v svojem delovnem programu za obdobje 2017–2020 sprejel zavezo, da bo proučil konvergenco k višjim standardom v Evropi, pri čemer je njegov končni cilj ugotoviti, ali se socialno-ekonomski trendi držav članic zblížujejo ali razhajajo in na katerih področjih se to dogaja.

To poročilo je prvi tematski sklop na raziskovalnem področju, imenovanem „Spremljanje konvergence v Evropski uniji“. V njem Eurofound na podlagi konceptualnega in metodološkega dela, ki ga je opravil leta 2018, obravnava konvergenco k višjim standardom na področju zaposlovanja in socialno-ekonomskih dejavnikov, izraženo z nizom 21 kazalnikov, ki večinoma izhajajo iz pregleda socialnih kazalnikov v okviru evropskega stebra socialnih pravic.

Poročilo je razdeljeno na tri glavne sklope: v prvem je proučena konvergenca k višjim standardom na evropski ravni, pri čemer je bila upoštevana razlika med državami euroobmočja in tistimi zunaj njega. V naslednjem sklopu so proučeni nekateri izbrani kazalniki na regionalni ravni ter dejavniki, ki vplivajo na konvergenco. Zadnji sklop poročila vsebuje razpravo in oceno dveh možnih političnih pobud, in sicer evropske sheme zavarovanja za primer brezposelnosti in evropske politike minimalne plače, z vidika njenega prispevka k spodbujanju konvergence.

Ozadje politike

Konvergenca k višjim standardom (težnja, ki označuje izboljševanje uspešnosti držav članic EU na določenem področju ali skupini področij ob hkratnem zmanjševanju razlik med posameznimi državami) je politična obljuba Evropske unije, ki zadeva zlasti gospodarsko in socialno področje. Države članice in njihovi državljani se EU pridružujejo v pričakovanju izboljšanja določenih socialno-ekonomskih ciljev ter življenjskih in delovnih razmer.

Ta pričakovanja so bila večinoma izpolnjena vse do gospodarske krize leta 2008, ko se je konvergenca k višjim standardom upočasnila ali celo nazadovala, saj so se države članice srečevale z upadanjem standardov in povečevanjem razlik na gospodarskem in socialnem področju.

Razlike v uspešnosti med državami članicami in naraščanje neenakosti znotraj držav ogrožajo kohezijo Unije ter so v nasprotju s pričakovanji držav članic in njihovih državljanov. Takšne razmere so zaskrbljujoče, kajti gospodarske razlike spodkopavajo obljubo o skupni gospodarski blaginji v celotni Evropi, medtem ko so socialne razlike velika prepreka na poti do končnega cilja projekta evropskega povezovanja, tj. do izboljšanja življenjskih in delovnih razmer.

Zaradi tega sta bili gospodarska in socialna konvergenca postavljeni v ospredje političnih razprav. Koncept konvergence je tako postal osrednji gradnik evropskega stebra socialnih pravic, ki je bil postavljen novembra 2017 in je „zasnovan kot vodilo za obnovljeno pozitivno konvergenco k boljšim delovnim in življenjskim razmeram v Evropski uniji.“

Gljučne ugotovitve

Kljub negativnim učinkom gospodarske krize pa je analiza pokazala, da so se od začetka 21. stoletja države članice začele približevati v smislu izboljševanja pogojev zaposlovanja in socialno-ekonomskih pogojev. Čeprav so pri nekaterih kazalnikih zabeležili padec in razhajanje med državami članicami, je mogoče iz podatkov razbrati dva različna vzorca konvergence k višjim standardom.

Za prvo skupino kazalnikov, ki vključuje izobraževanje, razlike med spoloma ter stopnjo zaposlenosti, je bila konvergenca k višjim standardom stabilna in trdna v celotnem obravnavanem obdobju. Zaznamovalo jih je izboljšanje ravni kazalnikov in zmanjšanje razlik v uspešnosti med državami članicami, pri čemer sta zaradi poslovnega cikla njihova raven in variabilnost nihali le pri nekaterih med njimi. Konvergenca k višjim standardom je

pri tej skupini kazalnikov napredovala hitreje v euroobmočju kot zunaj njega.

Na drugi strani pa je za drugo skupino kazalnikov, med katere spadajo udeležba na trgu dela oziroma izključenost z njega ter revščina, značilno to, da je konvergenca k višjim standardom zelo odvisna od poslovnega cikla. Pri njih je mogoče opaziti ciklično gibanje v smislu povprečij in variabilnosti, kar kaže na izboljševanje konvergenca k višjim standardom v dobrih gospodarskih razmerah (z izboljšavami in manjšo razpršenostjo) in upadanje konvergenca v slabih razmerah (upadanje ravni in večja razpršenost). Zanimivo je, da pri teh kazalnikih v državah zunaj euroobmočja konvergenca raste hitreje kot v državah članicah v euroobmočju. Ker so ti kazalniki močno povezani s poslovnim ciklom, bi lahko države članice nekaj ukrenile, da bi postale odpornejše na nihanja, s čemer bi se lahko izognile prihodnjim asimetričnim pretresom.

Negativni trendi so bili opaženi pri dohodkovni neenakosti in kazalnikih, povezanih s pogoji zaposlovanja, zlasti v smislu netipičnih oblik zaposlovanja in prehoda iz delovnega razmerja za določen čas v delovno razmerje za nedoločen čas.

Ne glede na ugotovljene trende konvergenca je treba poudariti, da so pri nekaterih kazalnikih razlike v socialno-ekonomskih kazalnikih in kazalnikih trga dela na splošno večje med posameznimi regijami EU kot med državami, ki se srečujejo z bolj izrazitim konvergenčnim procesom. Poleg tega je analiza nekaterih skupin prebivalstva pokazala, da na konvergenčne vzorce vplivata tudi starost in izobrazba.

Smernice politike

Trajnostna konvergenca k višjim standardom na področju gospodarstva in socialnih razmer postaja čedalje pomembnejša pri zagotavljanju stabilnosti enotne valute ter procesu vključevanja držav članic in regij.

Različne evropske institucije so proučile več različnih pobud, ki bi lahko povečale odpornost in zmogljivosti držav članic za gospodarsko in socialno konvergenco. V tem poročilu so ocenjeni možni učinki dveh od teh pobud: evropske sheme zavarovanja za primer brezposelnosti in evropske politike minimalne plače.

EU želi z evropsko shemo zavarovanja za primer brezposelnosti spodbuditi zmanjšanje makroekonomskega tveganja in konvergenco socialno-ekonomskih pogojev za brezposelne. Takšna shema bi lahko pomagala zmanjšati asimetričen vpliv obdobja recesije v vseh državah članicah ter zmanjšati gospodarske in socialne posledice brezposelnosti. Vendar je njeno izvajanje zaradi moralnega tveganja in porazdelitvenih učinkov po državah težavno. Ne glede na kompleksnost zasnove takšne sheme je sedaj priznana potreba po večjem usklajevanju shem nadomestil za brezposelnost – ne le za stabilizacijo cikla, temveč tudi za enotnejšo obravnavo brezposelnih oseb v Evropi.

Z evropsko politiko minimalne plače bi lahko pripomogli k večji konvergenci razpoložljivih dohodkov, zmanjšali število revnih zaposlenih in preprečili socialni damping. Višji dohodki delavcev na spodnjem koncu porazdelitve dohodkov bi lahko izboljšali dostop do osnovnih storitev, kjer so potrebe še neizpolnjene. Glavne pomanjkljivosti evropske politike minimalne plače se nanašajo na morebitne negativne učinke minimalnih plač za mlade in nizkokvalificirane delavce ter na avtonomijo nacionalnih in socialnih partnerjev pri določanju plač.

Čeprav bi izvajanje teh dveh politik lahko bilo dolgotrajno, njun izid pa negotov, bi s stalnim spremljanjem konvergenca nacionalnih politik in boljšim usklajevanjem na ravni EU pripomogli k temu, da bi gospodarska in socialna konvergenca napredovala dovolj hitro. Zlasti si je treba prizadevati za zmanjšanje gospodarskih in socialnih razlik, ne le med državami, ampak tudi med posameznimi regijami in različnimi skupinami prebivalstva.

Dodatne informacije

Poročilo „Upward convergence in employment and socioeconomic factors“ (Konvergenca k višjim standardom na področju zaposlovanja in socialno-ekonomskih dejavnikov) je na voljo na spletni strani: <http://eurofound.link/ef18042>

Vodja raziskav: Massimiliano Mascherini
information@eurofound.europa.eu